

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA

M. POIARESE MADURA

přednesené dne 21. listopadu 2007¹

1. V projednávané žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce je Soudní dvůr vyzván, aby rozhodl, zda vnitrostátní právní předpisy mohou, s ohledem na směrnici Rady 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory², časově omezit výkon práva na odstoupení od smlouvy pro spotřebitele, který uzavřel smlouvu v rámci podomního prodeje, ačkoliv byl o tomto právu nesprávně poučen.

3. V roce 1998 A. Hamilton konstatovala podstatné snížení měsíčních výnosů z fondu, které jí měly umožnit krýt podstatnou část úroků z půjčky. Rozhodla se tedy využít možnosti přejít na nové splátkové termíny svého dluhu prostřednictvím uzavření smlouvy o stavebním spoření a přijetí překlenovacího úvěru, takže na konci dubna 1998 splatila v plné výši půjčku Volksbank Filder eG, která v důsledku toho vrátila záruku složenou na prvotní půjčku.

I – Spor v původním řízení, právní rámec a předběžné otázky

2. Žalobkyně v původním řízení, A. Hamilton, uzavřela v roce 1992 smlouvu o půjčce ve svém bydlišti se zástupcem Volksbank Filder eG za účelem financování nabytí podílů ve fondu nemovitostí.

4. I když v souladu s § 7 odst. 2 třetí větou zákona o spotřebitelském úvěru (Verbraucherkreditgesetz) byla žalobkyně poučena o svém právu na odstoupení od smlouvy, toto poučení se ukázalo nesprávným, jelikož se netýkalo podmínek práva na odstoupení od smlouvy v rámci podomního prodeje.

5. Je třeba upřesnit, že v německém právu se nesprávné poučení o právu na odstoupení od smlouvy rovná neuvedení poučení.

1 — Původní jazyk: francouzština.

2 — Úř. věst. L 372, s. 31; Zvl. vyd. 15/01, s. 262.

Za této situace § 2 odst. 1 čtvrtá věta zákona o odstoupení od smluv uzavřených při podomním prodeji a podobných transakcích (Gesetz über den Widerruf von Haustürgeschäften und ähnlichen Geschäften, dále jen „HWiG“)³ stanoví, že:

„Pokud k poučení nedošlo, zaniká právo zákazníka odstoupit od smlouvy až po uplynutí jednoho měsíce od úplného splnění závazku oběma smluvními stranami.“

6. Annelore Hamilton přitom odstoupila od smlouvy o prvotní půjčce až dne 16. května 2002, a sice několik let po úplném splnění závazku oběma smluvními stranami, zatímco § 2 odst. 1 čtvrtá věta HWiG omezuje tuto možnost na jeden měsíc od úplného splnění smlouvy.

7. Předkládající soud si nicméně klade otázku slučitelnosti § 2 odst. 1 čtvrté věty HWiG se směrnicí 85/577.

8. Článek 4 směrnice totiž stanoví, že:

„V případě transakcí spadajících do oblasti působnosti článku 1 se od dodavatelů vyžaduje, aby písemně poučili spotřebitele o jejich právu odstoupit od smlouvy ve lhůtě stanovené v článku 5 a současně jim sdělili jméno a adresu osoby, vůči které mohou toto právo uplatnit. Poučení musí být datováno a musí obsahovat údaje umožňující identifikaci smlouvy.“

[...]

Členské státy zajistí, aby jejich vnitrostátní právní předpisy stanovily vhodná opatření na ochranu spotřebitele v případech, kdy poučení uvedené v tomto článku nebude vydáno.“

9. Podle článku 5 směrnice 85/577:

„1. Spotřebitel má právo v souladu s postupem stanoveným vnitrostátním

3 — Toto ustanovení bylo následně změněno zákonem, kterým se mění závazkové právo (Schuldrechtsmodernisierungsgesetz, BGBl. 2001 I, s. 3138). Zákon vstoupil v platnost dne 1. ledna 2002 a stanovil, že právo na odstoupení od smlouvy nezaniká, pokud spotřebitel nebyl řádně poučen. Jelikož však toto nové ustanovení nemá zpětný účinek, projednávaný spor se řídí § 2 odst. 1 čtvrtou větou HWiG.

právem zrušit účinky svého závazku zasláním oznámení ve lhůtě alespoň sedmi dnů po datu, ke kterému mu bylo vydáno poučení uvedené v článku 4. Pokud jde o předmětnou lhůtu, postačí, je-li oznámení odesláno před jejím uplynutím.

být počítána od ‚dat[a], ke kterému mu bylo vydáno poučení‘ o jeho právu na odstoupení od smlouvy a že povinnost poskytnout toto poučení přísluší dodavateli. Tato ustanovení lze vysvětlit skutečností, že pokud spotřebitel neví o existenci práva na odstoupení od smlouvy, nemůže toto právo vykonat.

2. Zaslání oznámení má za následek, že spotřebitel je zproštěn všech závazků vyplývajících ze zrušené smlouvy.“

10. Soudní dvůr měl již příležitost rozhodnout o výkladu čl. 4 třetího pododstavce a čl. 5 odst. 1 směrnice 85/577 v rozsudku Heininger⁴. Žalobkyně v této věci nebyla poučena o svém právu na odstoupení od smlouvy. Za těchto okolností německé právní předpisy nicméně stanovily omezení lhůty pro výkon tohoto práva na jeden rok od uzavření smlouvy. Soudní dvůr rozhodl, že:

„45. Je třeba [...] zdůraznit, že směrnice o podomním prodeji výslovně stanoví, že minimální lhůta sedmi dnů stanovená pro odstoupení spotřebitele od smlouvy musí

46. S ohledem na znění článku 5 směrnice o podomním prodeji a na jeho účel nelze čl. 4 třetí pododstavec této směrnice vykládat tak, že umožňuje vnitrostátnímu zákonodárci stanovit, že právo spotřebitele na odstoupení od smlouvy musí být v každém případě vykonáno ve lhůtě jednoho roku, i když dodavatel spotřebitele o existenci tohoto práva nepoučil.

47. Konečně co se týče argumentu, podle kterého je nezbytné omezit lhůtu pro výkon práva na odstoupení od smlouvy z důvodů právní jistoty, je třeba uvést, že těchto důvodů se nelze dovolávat, jelikož předpokládají omezení práv výslovně přiznaných spotřebiteli směrnici o podomním prodeji za účelem jeho ochrany před riziky vyplývajícími ze skutečnosti, že úvěrové instituce se rozhodly uzavírat smlouvy o hypotečním úvěru mimo své obchodní prostory. [...]“

4 — Rozsudek ze dne 13. prosince 2001 (C-481/99, Recueil, s. I-9945).

11. Právě poté, co se dozvěděla o výše citovaném rozsudku Heininger, A. Hamilton odstoupila dne 16. května 2002 od smlouvy o prvotní půjčce. Dne 27. prosince 2004 podala žalobu směřující k vrácení úroků a půjčené částky, které zaplatila, jakož i k náhradě škody za úroky zaplacené stavební spořitelně.

spotřebitel nesprávně poučen, tak, že toto právo zanikne po uplynutí jednoho měsíce od úplného splnění závazku vyplývajících ze smlouvy oběma smluvními stranami?

V případě, že Soudní dvůr na první předběžnou otázku odpoví záporně:

12. Předkládající soud si však klade otázku přesného dosahu výše citovaného rozsudku Heininger, jelikož nemůže jasně z této věci vyvodit, že směrnice 85/577 v každém případě zakazuje vnitrostátnímu zákonodárci omezit právo na odstoupení od smlouvy.

2) Je třeba směrnicí 85/577/EHS vykládat tak, že spotřebitel nemůže pozbýt svého práva na odstoupení od smlouvy – zejména po splnění smlouvy –, pokud nebyl podle čl. 4 prvního pododstavce směrnice poučen?“

13. Rozhodnutím ze dne 2. října 2006 se tudíž Oberlandesgericht Stuttgart rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

II – Posouzení

„1) Je třeba čl. 4 první pododstavec a čl. 5 odst. 1 směrnice 85/577/EHS vykládat tak, že vnitrostátní zákonodárce je oprávněn časově omezit právo na odstoupení od smlouvy stanovené článkem 5 směrnice, ačkoliv byl

14. Článek 4 směrnice 85/577 stanoví zásadu, že se od „dodavatelů vyžaduje, aby písemně poučili spotřebitele o jejich právu odstoupit od smlouvy ve lhůtě stanovené v článku 5 [...]“.

15. Tato zásada směřuje v souladu s cílem sledovaným směrnicí 85/577 k zajištění ochrany spotřebitele v rámci smluv uzavřených při podomním prodeji. Podle tohoto přístupu musí být právo na odstoupení od smlouvy chápáno jako rozšíření práva spotřebitele na poučení.

16. Krom toho v případě, že spotřebitel nebyl odpovídajícím způsobem poučen, směrnice 85/577 vyžaduje, aby vnitrostátní zákonodárce vydal „vhodná opatření na ochranu spotřebitele“⁵.

17. Soudní dvůr však upřesnil, že pokud spotřebitel nebyl poučen o existenci svého práva na odstoupení od smlouvy, nelze se dovolávat důvodů právní jistoty pro odůvodnění omezení práv výslovně přiznaných směrnicí 85/577 za účelem ochrany spotřebitele proti rizikům vyplývajícím z uzavření smlouvy při podomním prodeji⁶.

18. V tomto ohledu je třeba uvést, že nesprávné poučení musí být pokládáno ve smyslu směrnice 85/577 za neuvedení poučení.

19. Na podporu tohoto výkladu čl. 4 třetí pododstavec uvedené směrnice stanoví, že „[č]lenské státy zajistí, aby jejich vnitrostátní právní předpisy stanovily vhodná opatření [...] v případech, kdy poučení *uvedené v tomto článku* nebude vydáno“⁷. Z toho vyplývá, že pokud poučení nesplňuje požadavky stanovené v čl. 4 odst. 1 směrnice 85/577, poučení nelze považovat za platné, a že tedy přísluší členským státům stanovit vhodná opatření k zajištění ochrany spotřebitele stejným způsobem, jako by poučení o právu na odstoupení od smlouvy uvedeno nebylo. Neexistuje totiž žádný důvod pro rozlišování mezi neuvedením poučení a nesprávným poučením, jelikož obě tyto okolnosti uvádějí spotřebitele stejným způsobem v omyl o jeho právu na odstoupení od smlouvy.

20. Situace dotčená v projednávané věci není však ve všech ohledech totožná se situací, která vedla k výše citovanému rozsudku Heiningera. Ve skutečnosti vyžaduje poněkud upřesnit jeho řešení.

21. Ze skutkových okolností předložených Soudnímu dvoru a potvrzených na jednání totiž vyplývá, že A. Hamilton se dozvěděla

5 – Článek 4 třetí pododstavec uvedené směrnice.

6 – Rozsudek Heiningera (citovaný výše, bod 47).

7 – Kurziva provedena autorem tohoto stanoviska.

o svém právu na odstoupení od smlouvy v návaznosti na vydání uvedeného rozsudku Heininger a že právě na tomto základě se několik měsíců poté rozhodla odstoupit od smlouvy o prvotní půjčce.

22. Tato situace vede k otázce, zda je třeba nechat, nezávisle na jakémkoliv časovém omezení, nadále existovat právo na odstoupení od smlouvy, pokud lze prokázat, že spotřebitel věděl nebo mohl vědět o svém právu, ačkoliv nebyl poučen dodavatelem, vůči němuž se smluvně zavázal.

23. Nejedná se o zpochybnění řešení, podle nějž není-li uvedeno poučení o právu na odstoupení od smlouvy, může být toto právo vykonáno kdykoliv, avšak o přezkoumání, zda není důvodné mít za to, že v rozsahu, v němž se nositel tohoto práva o něm mohl dovědět, jsou členské státy oprávněny, v rámci prostoru pro uvážení, který je jim přiznán čl. 4 třetím pododstavcem směrnice 85/577, stanovit lhůtu, během které může být právo na odstoupení od smlouvy platně vykonáno.

24. Ve prospěch tohoto řešení existuje několik argumentů. V této souvislosti je třeba poukázat na to, že časové omezení výkonu práva, častěji uváděné jako „promlčení“,

je obecnou zásadou společnou právním řádům jednotlivých členských států⁸. Tato zásada bude snad v budoucnu zakotvena i na úrovni Společenství v souvislosti se zavedením společného referenčního rámce v oblasti evropského závazkového práva⁹. Existence obecné zásady promlčení by tak měla být uznána, ale členskými státy by měl být současně ponechán prostor pro uvážení nezbytný pro její provedení v jejich právních rádech.

25. Jelikož je však promlčení v podstatě odůvodněno důvody právní jistoty¹⁰, tyto důvody nemohou mít v souladu s judika-

8 – Viz zejména studie provedenou Landovou komisí, *Principles of European Contract Law*, část III, Lando, O., Clive, E., Prüm, A. a Zimmermann, R. (red.), Kluwer Law International, Haag, 2003, zvláště kapitola 14; *Le code européen des contrats*, předběžný návrh vypracovaný akademií odborníků na evropské soukromé právo, koordinátor Gandolfi, G., kniha I, A. Giuffrè, Milano, 2004, zvláště kapitola X, jakož i strana 260 a násl., a *Principles of existing EC Contract Law (Acquis Principles)*, Contract I, Pre-contractual Obligations, Conclusion of contract, Unfair Terms, část 1, Sellier, 2007, zvláště s. 98 na násl. a s. 166 a násl.

9 – Komise se vyslovuje ve prospěch vypracování společného referenčního rámce. Viz zejména sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě o evropském závazkovém právu a revizi *acquis* [KOM (2004) 651 konečné], jakož i první výroční zpráva o stavu vývoje evropského závazkového práva a revizi *acquis*: KOM (2005) 456 konečné. Lze rovněž účelně konzultovat studie vedené v této oblasti zejména Van Gervenem, W., „Comparative law in a texture of communitarization of national laws and europeanization of community law“, in *Judicial Review in the European Union – Liber amicorum in honour of Lord Slynn of Hadley*, Kluwer Law International, Haag, svazek I, 2000, s. 433 až 445; Schulze, R., „The Acquis Communautaire and the Development of European Contract Law“, in Schulze/Ebers/Grigoleit (č. 25), s. 15, a obecněji k technice, již soudy Společenství používají obecné právní zásady členských států: Galmot, Y., „Réflexions sur le recours au droit comparé par la Cour de justice des Communautés européennes“, *RFDA*, 1990, s. 255.

10 – Viz studie citované výše v poznámce 9 pod čarou.

turou Heininger přednost před povinností poučit spotřebitele¹¹. Pokud totiž spotřebitel nebyl poučen o svém právu na odstoupení od smlouvy, nemůže znát plný rozsah svého práva. V důsledku toho nemůže být promlčení práva na odstoupení od smlouvy vůči spotřebiteli namítáno, pokud nebyl poučen. Ochrana tohoto práva je uznána ve výše citovaném judikátu Heininger jako základní pro zaručení, že spotřebitel bude poučen o svých právech vyplývajících ze směrnice 85/577, takže poučení spotřebitele představuje základní záruku užitečného účinku směrnice 85/577. Přijmout časové omezení práva spotřebitele na odstoupení od smlouvy, i když tato základní podmínka není splněna, by znamenalo, že nebude zajištěna ochrana uvedeného spotřebitele, ale ochrana dodavatele, což je situace, která je v přímém rozporu s cílem sledovaným směrnicí 85/577.

26. Jakmile je však možné prokázat, že spotřebitel, který podle judikatury Soudního dvora musí „být alespoň do určité míry pozorný a obezřetný“¹², mohl vědět nebo věděl o svém právu na odstoupení od smlouvy, časové omezení možnosti

dovolávat se práva na odstoupení od smlouvy se zdá odůvodněné, i když nebyl poučen dodavatelem.

27. Je-li totiž prokázáno, že dotýčný o skutečnostech, které jsou předmětem poučení, věděl, cíl ochrany spotřebitele sledovaný směrnicí 85/577 je plně zajištěn. Toto řešení nevede k tomu, že by byl spotřebitel zbaven svého práva na odstoupení od smlouvy, ale pouze k časovému omezení jeho výkonu, pokud i přesto, že věděl nebo mohl vědět o svém právu, spotřebitel tohoto práva během určité lhůty nevyužil. Za těchto podmínek stabilita právních vztahů i poctivost obchodních transakcí vyžadují, aby bylo dosaženo spravedlivé rovnováhy mezi ochranou spotřebitele, zajištěnou jeho poučením a existencí práva na odstoupení od smlouvy, a zásadou stability právních vztahů, která vyžaduje, aby tehdy, kdy je prokázáno, že spotřebitel věděl nebo mohl vědět o existenci svého práva, nebylo možné zpochybnit smlouvu po určité lhůtě od okamžiku získání požadované informace.

28. Směrnice 85/577 nevyžaduje širší ochranu, tkvící v tom, že by spotřebiteli, který věděl o svém právu na odstoupení od smlouvy, byla nepřiměřeným způsobem

11 – Rozsudek Heininger (citovaný výše, bod 47).

12 – Viz zejména rozsudek ze dne 13. ledna 2000, Estée Lauder (C-220/98, Recueil, s. I-117, body 17 a 30).

ponechána svobodná volba nevhodnějšího okamžiku ke zpochybnění jeho smluvního vztahu. Neexistence jakéhokoliv časového omezení práva na odstoupení od smlouvy, pokud spotřebitel o svém právu věděl, překračuje podle mého názoru zjevně cíl ochrany sledovaný směrnici. Ochrana spotřebitele nevylučuje omezení jeho práva na odstoupení od smlouvy, jelikož čl. 5 odst. 1 výslovně tuto možnost stanoví, pokud bylo poučení vyžadované směrnicí uvedeno v souladu s podmínkami stanovenými tímto textem. Proto i když spotřebitel získá předmětnou informaci opožděně a jiným způsobem, než jak je stanoveno ve směrnici, cíl ochrany spotřebitele v rámci smluv uzavřených mimo obchodní prostory není těmito okolnostmi dotčen.

29. Krom toho směrnice 94/47/ES¹³ a 97/7/ES¹⁴, týkající se smluv o dočasném užívání nemovitostí a smluv uzavřených na dálku, výslovně stanoví lhůtu, po jejímž uplynutí již není možné právo na odstoupení od smlouvy vykonat, i když poučení o tomto právu chybí.

30. Případá mi sice obtížné tvrdit, jak to činí německá vláda, že tyto směrnice spolu se směrnicí o podomním prodeji tvoří „balík ochrany“, který ve snaze o jednotnost práva nutně předpokládá existenci omezení výkonu tohoto práva na tři měsíce¹⁵. Dotčená směrnice se odlišuje potřebou vyšší úrovně ochrany spotřebitele, jelikož spotřebitel se nachází ve fyzickém kontaktu s prodejcem, který tak na něj může mít silnější vliv¹⁶. Zdá se, že tento názor je potvrzen ve výše citovaném rozsudku Heiningera, v němž Soudní dvůr dospěl k závěru, že v rámci podomního prodeje lze omezení práva na odstoupení od smlouvy spotřebiteli namítat pouze od okamžiku, kdy spotřebitel ví o existenci svého práva. Nicméně nelze popřít, že tyto směrnice vyznívají tak, že potvrzují existenci zásady společné právu členských států, která se objevuje rovněž na úrovni práva Společenství a která stanoví časové omezení výkonu práva, pokud nebylo využito během období, které již vyvolává pochybnosti o tom, zda bude vůbec někdy svým nositelem uplatněno.

31. Pokud je tak prokázáno, že spotřebitel věděl – nebo mohl vědět – o svém právu, lze

13 – Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 26. října 1994 o ochraně nabyvatelů ve vztahu k některým aspektům smluv o nabytí práva k dočasnému užívání nemovitostí (Úř. věst. L 280, s. 83; Zvl. vyd. 13/13, s. 315).

14 – Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 20. května 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku (Úř. věst. L 144, s. 19; Zvl. vyd. 15/03, s. 319).

15 – Tříměsíční lhůta je stanovena jak v čl. 5 první větě bodu 1 druhé odrážce směrnice 94/47, tak v čl. 6 odst. 1 čtvrté větě směrnice 97/7.

16 – Bylo tak poukázáno na to, že: „zákonodárce [Společenství] totiž zjistil, že i když má spotřebitel všechny objektivní údaje o transakci, nebrání to tomu, aby se nechal ovlivnit smluvní stranou, která – v tom spočívá ostatně celé umění jejího povolání – velice dobře ví, jak přesvědčit“, in Rzepecki, N., *Droit de la consommation et théorie générale du contrat*, Institut de droit des affaires, Aix en Provence, 2002, s. 100.

mít za to, že existuje zásada společná právům členských států, podle které jak poctivost v obchodních transakcích, tak stabilita právních vztahů předpokládají, že v rámci svého prostoru pro uvážení, jak je uznán v čl. 4 třetím pododstavci směrnice 85/577, mohou státy stanovit lhůtu, ve které může být odstoupení od smlouvy platně uplatněno, přičemž tato lhůta počíná plynout od okamžiku, kdy spotřebitel získal, byť opožděně, informaci o svém právu.

32. Na otázky položené předkládajícím soudem je tudíž třeba odpovědět, že směrnice 85/577 musí být vykládána tak, že omezení práva na odstoupení od smlouvy může být vůči spotřebiteli namítáno až od okamžiku, kdy věděl nebo mohl vědět o svém právu. Tento požadavek musí být

posouzen nezávisle na datu uzavření nebo úplného splnění smlouvy. Vnitrostátní právní předpisy, které stanoví počátek běhu lhůty, během které může být právo na odstoupení od smlouvy uplatněno, od okamžiku úplného splnění smlouvy oběma smluvními stranami, ačkoliv spotřebitel o svém právu nevěděl, proto nemohou odpovídat cílům směrnice 85/577.

33. Článek 4 první a třetí pododstavec a čl. 5 odst. 1 směrnice 85/577 naopak nebrání tomu, aby členské státy stanovily v rámci svého prostoru pro uvážení lhůtu, během které může být právo na odstoupení od smlouvy platně vykonáno, přičemž počátkem běhu této lhůty je okamžik, kdy je prokázáno, že se spotřebitel dozvěděl nebo mohl dozvědět o svém právu.

III – Závěry

34. S ohledem na výše uvedené úvahy navrhuji, aby Soudní dvůr na předběžné otázky položené Oberlandesgericht Stuttgart odpověděl takto:

„Směrnici Rady 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory je nutno vykládat tak, že vylučuje, aby

bylo vůči spotřebiteli namítáno omezení výkonu práva na odstoupení od smlouvy, pokud nebyl poučen o svém právu nebo pokud je uvedené poučení nesprávné.

Články 4 a 5 směrnice 85/577 naopak nebrání tomu, aby členské státy v rámci svého prostoru pro uvážení stanovily lhůtu, během které může být právo na odstoupení od smlouvy platně vykonáno, přičemž počátkem běhu této lhůty je okamžik, kdy je prokázáno, že se spotřebitel dozvěděl nebo mohl dozvědět o svém právu.“